

Тема: Екологічна політика України

План

1. Поняття екологічної політики.
2. Складові частини екологічної політики.
3. Концепція сталого розвитку.

На сучасному етапі розвитку суспільства розв'язання будь-якої екологічної проблеми міжнародного, національного, регіонального чи місцевого рівнів потребує спільних зусиль державних установ, громадськості та бізнесу.

У демократичному суспільстві важливу роль у прийнятті екологічно значущих рішень відіграє громадськість. Громадянське суспільство виконує функцію привернення суспільної уваги до тих екологічних проблем, на які не реагує ні держава, ні ринок. Іншими важливими функціями громадської екополітики є громадський контроль за реалізацією національної та міжнародної екополітики, а також підтримка громадянських ініціатив, спрямованих на поліпшення стану довкілля.

В Україні громадський екологічний рух давно став одним із суб'єктів національної екологічної політики. І це не дивно, оскільки зростає заінтересованість найширших верств населення в екологічній проблематиці у зв'язку з численними планами та реалізацією небезпечних для довкілля проектів і програм і погіршенням екологічної ситуації. Зростають чисельність і масовість активних дій громадськості на захист середовища існування й свого конституційного права на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

У 2002–2003 роках громадські екологічні організації України вперше виступили з ініціативою підготовки доповіді «Громадська оцінка екологічної політики в Україні». Ця доповідь була представлена на Спільному засіданні міністрів та НУО на 5-й Всеєвропейській конференції міністрів охорони навколишнього середовища «Довкілля для Європи», яка проходила в Києві у травні 2003 року.

Зусиллями громадськості необхідність підготовки громадської оцінки екологічної політики була закріплена у 2010 році на законодавчому рівні відповідно до прийнятого Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року». Зокрема, Ціль 1 Стратегії передбачає «сприяння виданню та поширенню Доповіді громадських екологічних організацій щодо проведення громадської оцінки національної екологічної політики, починаючи з 2011 року».

У Національному плані дій з охорони навколишнього природного середовища передбачено таке завдання: «Видання, у тому числі в електронній формі, щорічної доповіді неурядових екологічних організацій щодо проведення

громадської оцінки державної екологічної політики із зазначенням кількісних та якісних показників доступу до екологічної інформації».

Екологічні проблеми України спричинені, передусім, кризовими явищами в економіці України – використанням ресурсомістких та енергоємних технологій, використанням зношеного обладання, очисних споруд, механізмів, нерозвинутістю ринку екологічних послуг, надмірним забрудненням поверхневих і підземних вод, повітря і земель, спричиненого екстенсивним господарюванням.

До економічних чинників додаються і соціально-правові – низький рівень екологічної свідомості суспільства, висока латентність екологічних злочинів, незначні адміністративні санкції за деякі екологічні правопорушення.

Першопричинами екологічних проблем України:

- ✓ успадкована структура економіки з переважаючою часткою ресурсо та енергоємних галузей, негативний вплив якої був посилений переходом до ринкових умов;
- ✓ зношеність основних фондів промислової і транспортної інфраструктури; - існуюча система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, регулювання використання природних ресурсів, відсутність чіткого розмежування природоохоронних та господарських функцій;
- ✓ недостатня сформованість інститутів громадянського суспільства;
- ✓ недостатнє розуміння в суспільстві пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг сталого розвитку; недотримання природоохоронного законодавства.
- ✓ Тому забезпечення екологічного напрямку національної політики України повинно стати одним із пріоритетних завдань держави та її уряду.
- ✓ Екологічну політику можна визначити як сукупність заходів, здійснюваних державою або наддержавним утворенням і спрямованих на охорону навколишнього природного середовища, збереження і відновлення природних ресурсів, запровадження безвідходних і маловідходних, екологічно чистих технологій, розвитку природоохоронної освіти і виховання, правової охорони екологічних систем з метою забезпечення оптимальних умов природокористування.

Складовими екологічної політики в демократичному суспільстві вважають:

- ✓ належну та ефективну систему державного управління у сфері охорони, невиснажливого використання та відтворення природних ресурсів;
- ✓ належний державний та громадський нагляд та відтворення природних ресурсів, належний державний та громадський нагляд за дотриманням чинного природоохоронного законодавства та міжнародних природоохоронних зобов'язань країни;
- ✓ належну інформаційну політику щодо довкілля;
- ✓ належний рівень екологічної експертизи екологічно небезпечних проектів;
- ✓ належну систему прийняття державних рішень з питань, що стосуються довкілля, яка б передбачала обов'язкове залучення громадськості;
- ✓ належну систему відповідальності влади, конкретних посадових осіб та громадян за порушення принципів збалансованого розвитку, норм та положень природоохоронного законодавства;
- ✓ належну освітню та просвітницьку діяльність.

Екологічна політика здійснюється суб'єктами екологічної політики, яких слід розділяти на суб'єктів національної екологічної політики та суб'єктів міжнародної екологічної політики.

Суб'єктами формування національної екологічної політики України є:

- ✓ Верховна Рада України, яка визначає основні напрями політики в сфері охорони навколишнього середовища, здійснює ратифікацію і денонсацію міжнародних договорів у сфері охорони навколишнього природного середовища, та затверджує національну стратегію охорони навколишнього середовища;
- ✓ місцеві ради – забезпечують реалізацію екологічної політики України, проводять локальний й об'єктивний моніторинг, здійснюють державний контроль за дотриманням природоохоронного законодавства, організовують розробки місцевих екологічних програм і проектів;
- ✓ органи державного управління загальної компетенції: Президент України, Кабінет Міністрів України, Кабінет Міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації; органи державної влади спеціальної компетенції – Міністерство екології та природних ресурсів України, Державне агентство земельних ресурсів, Державне агентство водних ресурсів, Державне агентство лісових ресурсів, Державна служба геології і надр України та інші центральні органи виконавчої влади спеціальної компетенції, до сфери діяльності яких входить питання реалізації екологічної політики, виконання програм стратегічного розвитку, здійснення комплексного управління у галузі

охорони довкілля, державний контроль за використанням природних ресурсів.

До суб'єктів національної екологічної політики також можна віднести громадянські об'єднання (мають право утворювати громадянські фонди охорони довкілля, проводити екологічну експертизу), суб'єкти господарювання (відображають свою екополітику у довгострокових планах). Суб'єктами міжнародної екологічної політики є держави, міжнародні урядових та неурядові організації.

Проте великий вплив на екологічну політику також мають екологічні рухи, транснаціональні компанії тощо.

Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки розроблено у ст. 16 Конституції України, якою визначено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави. У 2010 році вектори екологічної політики України було суттєво оновлено та приведено у відповідність до загальноєвропейських принципів екологічної політики – прийнято Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», який визначає ***стратегічні цілі національної екологічної політики:***

підвищення рівня суспільної екологічної свідомості;

поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки; досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища;

інтеграція екологічної політики та вдосконалення системи інтегрованого екологічного управління;

припинення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі;

забезпечення екологічно збалансованого природокористування; удосконалення регіональної екологічної політики.

Україна є учасницею близько 72 глобальних міжнародних нормативно-правових актів, що ставить перед нашою державою завдання підведення системи охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки до світових стандартів, консолідації екологічної політики України із екологічною політикою міжнародної спільноти.

Концепція сталого розвитку визначена у національних програмах екологічної політики України: Основних напрямках державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, затверджених постановою Верховної Ради України.

Основні ідеї сталого розвитку співзвучні культурі і світоглядним цінностям українського народу, в історії і традиціях якого завжди було бережне відношення до землі, води, природи взагалі. Проект закону визначає, що умовою переходу до моделі сталого розвитку є структурна перебудова економіки на засадах обов'язкової інтеграції екологічної політики в стратегію економічних реформ. Варто відзначити, що Україна демонструє позитивні зміни у напрямку адаптації міжнародного законодавства та права ЄС до українського законодавства. Проте є і недоліки, зумовлені загальною екологічною кризою в Україні, нераціональним природокористуванням, відсутністю ефективного економіко-правового механізму охорони довкілля, відсутності підґрунтя для впровадження світових та європейських практик та імплементацією європейського законодавства у вигляді транспонування, а не шляхом простого перекладу норм ЄС без врахування екологічних, політичних, економічних та інших реалій України.

З огляду на це Україні було б доцільним здійснити:

- ✓ активізація діяльності відповідних органів державної влади щодо законодавчого, інформаційного та технічного забезпечення інтеграції екологічної складової в галузеві політики;
- ✓ активізація діяльності неурядових громадських організацій шляхом впровадження екологічної освіти і просвіти;
- ✓ забезпечення на практиці реальних механізмів інформування населення й впровадження принципів і положень Директив ЄС та Орхуської конвенції;
- ✓ створення умов для політичної пріоритетності вирішення екологічних проблем, економічної відповідальності бізнесу і промисловості за задану екологічну шкоду;
- ✓ в залежності від виду діяльності, що призводить до забруднення навколишнього середовища передбачити вжиття відповідних заходів для запобігання, обмеження або ліквідування таких наслідків;
- ✓ забезпечення своєчасного та повного виконання заходів, передбачених у Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» у сфері посилення дієвості економічних інструментів екологічної політики та Національному плані дій з охорони навколишнього природного середовища .